מנורת המאור — חייב אדם למסור את נפשו על התורה

ואע"פ שהתורה היא חיי האדם בעולם הזה ובעולם הבא, אפי' הכי חייב אדם למסור את נפשו עליה, וכ"ש ממונו, ולא יאמר, הואיל והתורה היא עץ חיים, למה אמות עליה.

וגרסי' במ' ברכות בפרק הרואה ואהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. תנא ר' אליעזר הגדול אומר, אם נאמר בכל נפשך [למה נאמר] בכל מאודך, ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכל נפשך, לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך אמר בכל נפשך, ואם יש אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר בכל מאודך. ת"ר מעשה וגזרה מלכות הרשעה על ישראל שלא יעסקו בתורה. מה עשה ר' עקיבא. הלך והקהיל רבים מישראל ודרש. מצאו פפוס בן יהודה. אמ' לו, אי אתה מתיירא מפני אומה זו. אמ' לו, אתה הוא פפוס בן יהודה שאומרים עליך חכם, אי אתה אלא טפש. אמשול לך משל. למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר. ראה דגים שהיו באין לכאן ולכאן. אמ' להם, מפני מה אתם רצים. אמרו לו, מפני הרשתות והמכמורות. אמ' להם, רצונכם שתעלו לי ליבשה ואדור אני ואתם כשם שדרו אבותי ואבותיכם. אמרו לו, אתה שועל שאומרים עליך פקח שבחיות, אין אתה אלא טפש. ומה במקום חיותנו אנו מתייראין, במקום מיתתנו לא כ"ש. ואף אנו בזמן הזה, שאנו עוסקין בתורה, דכתי' [בה] כי הוא חייך ואורך ימיך, אנו מתייראין, כשאנו פוסקין מדברי תורה על אחת כמה וכמה. לא היו אלא ימים מועטים עד שתפשו לר' עקיבא וחבשוהו בבית האסורים ותפשו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמ' לו לר' עקיבא, אשריך שנתפסת על דברי תורה, אוי לי שנתפשתי על דברים בטלים. אמרו כשהוציאוהו לר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקין את בשרו במסרק של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים באהבה. אמרו לו תלמידיו, רבינו, עד כאן. אמ' להם, כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה, בכל לבבך ובכל נפשך, ואפי' הוא נוטל את נפשך, ועכשו בא לידי ואקימנו. יצאתה נשמתו באחד. אמרו מלאכי השרת, רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה, ממתים ידך ה' ממתים מחלד. אמ' להם, חלקם בחיים. יצאתה בת קול ואמרה, אשריך, ר' עקיבא, שיצתה נשמתך באחד ואתה מזומן לחיי העולם הבא.

ואין דברי תורה מתקיימין אלא מתוך צער גדול, וכל הזוכה לאכול מלחמה של תורה קודם יתיגע בה, שנא' (בראשית ג, יט) בזעת אפך תאכל לחם. וגרסי' במ' ברכות בפ' הרואה מקום. הסכת ושמע ישראל. אמ' להם משה לישראל, כתתו עצמיכם על דברי תורה. א"ר שמעון בן לקיש, אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, שנא' וזאת התורה אדם כי ימות באהל. אמ' רבה ואיתמ' ר' שמואל, מאי דכתי' (משלי ל, לב) אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה, אם מנבל אדם עצמו על דברי תורה מתנשא, ואם לאו, יד לפה. אמ' ר' ינאי, מאי דכתי' (משלי ל, לג) כי מיץ חלב יוציא חמאה, במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא עליה דבש שיינק משדי אמו. ומיץ

אף יוציא דם, כל תלמיד חכם שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושנייה ושותק, זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות, דתנן הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מדיני ממונות שהן כמעין נובע. וגרסי' במ' סנהדרין בפרק חלק, דרש ר' יהודה בר סימון, כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה, הב"ה מבהיק זיוו לעולם הבא, שנא' (שיר השירים ה, טו) ומראהו כלבנון. אמ' ר' תנחום בר חנילאי, כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעולם הזה, הב"ה משביעו לעולם הבא, שנא' (תהלים לו, ט) ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם.

וגרסי' במ' עירובין בפרק עושין פסין, מאי שחורות כעורב, במי אתה מוצא דברי תורה, במי שמשכים ומעריב עליהם לבית המדרש. רבה אמ', במי שמשחיר פניו עליהם כעורב. רבא אמ', במי שמשים עצמו עליהם אכזרי על בניו כעורב. כי הא דרב אדא בר מתנא. כי הוה קא אזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו, ינוקי מאי אעביד. אמ' להו, קדמי לאגמי. פירוש רב אדא בר מתנא, כשהיה הולך לביתו של רב ללמוד תורה, לא היה לו שום פרוטה להניח לבניו. אמרה לו אשתו, מה נעשה לתינוקות. [אמר לה] ילכו לאגם לרעות העשבים עם הבהמות. כלומר שלא היה חושש מהם הואיל והיה הולך ללמוד תורה. אמ' ר' אלעזר, מאי דכתי' (משלי א, ט) וענקים לגרגרותיך, אם משים אדם עצמו כענק זה שרף לצואר, ונראה ואינו נראה, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו. ואמ' ר' אלעזר, מאי דכתי' (שיר השירים ה, י) לחייו כערוגת הבושם, אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה, אי נמי כבושם הזה שהכל מתבשמין ממנו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. וא"ר אלעזר, מאי דכתי' (במדבר כא, יח) וממדבר מתנה אם אדם משים עצמו כמדבר הזה, שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו. א"ר ירמיה לר' זירא, מאי דכתי' (איוב ג, יט) קטון וגדול שם הוא ועבד חופשי מאדוניו, כל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעולם הזה נעשה חפשי לעולם הבא.

וגרסי' בפסיקתא מפני מה ניתנה תורה במדבר, ללמדך שאין אדם זוכה לדברי תורה אלא א"כ מפקיר עצמו עליה כמדבר. אמ' ר' אבדימי בר חמא, מאי דכתי' (דברים ל, יב-יג) לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, לא בשמים היא, שאם בשמים היא אתה צריך לעלות ללמוד אותה ותאריך השעה, ולא מעבר לים היא, שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה ללמוד אותה ותאריך השעה. שמואל אמר לא בשמים היא, אין התורה מצויה לא באיצטגנילין ולא באיצטגנינין, שנא' (דברים ל, יב) לא בשמים היא, אין התורה מצויה במי שמתעסק במלאכת שמים. רבא אמ', ולא מעבר לים היא, לא תמצא לא בסחרנין ולא בתורגנין.